

Slechte gewoontes

ALANA S. PORTERO (1978, Madrid) studeerde Mediëvistiek aan de Universidad Autónoma de Madrid. Ze is schrijfster, toneelschrijfster, regisseuse en medeoprichtster van het theatergezelschap STRIGA, en komt uit de arbeidersklasse. Alana schrijft vanuit het perspectief van een transvrouw voor verschillende bladen, zoals *Agente provocador*, *Eldiario.es*, *El Salto Diario*, *S Moda* en *Vogue*. *Slechte gewoontes* is haar debuutroman.

Alana S. Portero

Slechte gewoontes

roman

Vertaald uit het Spaans door Annet van der Heijden
en Alyssia Sebes

MERIDIAAN
UITGEVERS

2024

De vertalers ontvingen voor deze vertaling een
startersbeurs van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Eerste druk, januari 2024

© 2023 Alana S. Portero

© 2024 Nederlandse vertaling Annet van der Heijden en
Alyssia Sebes

Oorspronkelijke titel *La mala costumbre*

Oorspronkelijke uitgave *Seix Barral*

Omslagontwerp Nanja Toebak

Omslagbeeld © Fernando AH / iStock © Flammarion

Foto van de auteur © Jaime Llama & Bárbara Lana

Typografie Wim ten Brinke

Drukkerij Wilco

ISBN 978 94 93305 11 3

NUR 302

www.meridiaanuitgevers.com

 @meridiaanuitgevers

 @meridiaanboeken

 @MeridiaanBoeken

 LinkedIn Meridiaan Uitgevers

Voor María Cardona die Τύχη is

I'm falling
Depths endless
Worlds turn to smoke
One hundred years flicker
I kiss the snow
Is it cold in the water?
Is it cold in the water?
Is it cold in the water? (I'm swimming, I'm breathing,
evaporating)
Is it cold in the water? (I'm liquid, I'm floating into the
blue)

– Sophie Xeon

*Ik herinner me dat leven gevaarlijk was, maar we ons
springlevend voelden.*

*Ik herinner me dat hormonen slikken gelijkstond aan
zelfmoord.*

*Ik herinner me dat lippenstift en zaad naar suikerspin
smaakten.*

Ik herinner me dat ons vuur niet meer te blussen was.

*Ik herinner me dat we gelukkig waren. Ik herinner me
dat we helden konden zijn.*

*Ik herinner me dat we weer mak als schapen werden,
voer voor jagers.*

*Ik herinner me dat ik niet wilde sterven. Technisch ben
ik al dood.*

– Roberta Marrero

De gevallen engel

Een hele generatie jongeren heb ik voor mijn ogen zien neervallen als terminale engelen. Adolescenten met grauwe gezichten en gebitten vol gaten, stinkend naar urine en ammoniak. Met hun vertekende vormen flankerden ze de metro-uitgang van San Blas op de Calle Amposta en de veldjes van het Paraíso-park, als een Jezus van Mantegna. Met naalden doorstoken, als Sint-Sebastiaan. Zittend of liggend, in de vreemdste houdingen. Nauwelijks bewegend, of sloom en schokkerig als gebroken poppen. Op hun gezichten de verheven glimlach van de gekruisigden. Weerloos, maar al zwevend op plaatsen waar niets hen raken kon. Ik zag hen verwelken en steeds trager worden tot ze de ultieme rust bereikten en uiteenvielen in de ophopende modder in onze buurt die naar een heilige vernoemd was maar door God verlaten leek.

Mijn eerste verliefdheid was op een van die engelen. Onze buurjongen, Efrén, was uit het raam gestort van zijn ouderlijk huis, dat zich precies boven ons flatje van vijfendertig vierkante meter op de begane grond bevond, de spuit stak nog in zijn voet. Dood en halfnaakt lag hij buiten op straat, voor onze deur. Zelf was ik nog geen zes jaar oud, ik droeg een pleister over een oog en had last van stotteren. Ik denk dat het gejammer van

zijn moeder de bewoners van ons woonblok van drie verdiepingen, zonder portiek en met een buitentrap, had doen opschrikken. We waren er eerder bij dan de politie, die zich nooit erg haastte als het om een melding uit San Blas ging. Voor hen en voor de andere hulpdiensten was hij slechts de zoveelste dode junkie, zoon van een werkster met een versleten rug van het trappen boenen, wier lieve kind haar vermoedelijk vaak had bestolen om aan geld te komen voor zijn heroïneshot.

Hoe dan ook, ik kan me Efrén niet levend herinneren. Ik kan alleen het beeld terughalen dat ik zag toen ik als kind tussen de benen van mijn moeder en die van onze bovenbuurvrouw Lola door keek, met mijn ene goede oog, alsof ik door een onhandig kijkgaatje tuurde. De moeders uit mijn wijk hielden hun gestorven zoon niet in hun schoot als een Maria op zo'n renaissancecristische piëta. Ze stortten zich op het lichaam van hun kind, krijsend en kwijlend, met warrig haar en gezwollen ogen. Ze bedekten hun koters zo goed mogelijk, schermden hen af als een wanhopig moederdier, hun naam schreeuwend tot ze schor waren, terwijl ze hun nagels in hun vlees boorden, alsof ze met hen wilden meegaan in de dood.

Die kreten van 'Ach, mijn kind!': als je die eenmaal gehoord hebt, raak je ze nooit meer kwijt. Ze blijven in het geluidsarchief van je geheugen opgeslagen als het gebeier van doodsklokken dat je enkel kunt verbannen door heel hard met je hoofd te schudden.

Efrén was beeldschoon en de leegte van de dood pas-

te goed bij de zachte gelaatstrekken van een jongen die nooit een man is geworden. Een overdosis had hem naar de andere wereld geholpen. Hij was nog niet lang verslaafd en de heroïne had nauwelijks vat gekregen op zijn gezicht, alleen zijn huid had een asgrijze kleur aangenomen. Het was de eerste keer in mijn leven dat ik iemand wilde kussen. Zijn lichaam lag languit bij het miezerige tuintje voor ons flatgebouw, onder een van de toegangsbogen, schaars begroeid met halfverdorpe bloemen en slierten klimop die het grove ijzeren vlechtwerk nauwelijks afdekten. Al met al had de dood voor Efrén een plantaardige omlijsting van een smoezelige art-nouveau-schoonheid uitgekozen. Zijn half openstaande mond, zijn volle, nog niet ingetrokken lippen, zijn slordige haar en zijn oogleden, ergens halverwege waken en slapen. Als je op je vijfde al van verliefdheid kunt spreken, dan stortte ik die geheel uit over die arme ziel. Iets in mijn binnenste ontsloot zich bij het zien van dit fotogram van pijn en ellende, ik zag mezelf licht en etherisch boven zijn dode lichaam zweven en hem kussen met de vluchtigheid die past bij niet-bestaande dingen, niet met de bedoeling om hem uit zijn lethargie te wekken of mijn liefde beantwoord te zien, het enige wat ik zielsgraag wilde was zoiets moois en weerloos kussen. Iets wat uit de hemel leek te zijn gevallen en als een ex voto op mijn drempel was beland. Iets waarvan ik, te midden van het kabaal en de woede van de snotterende moeders en de vaders die hun hand voor hun mond hielden om niet te hoeven huilen, begreep dat het mij toebehoorde.

De heks aan het einde van de straat

De Pruik was klein van stuk, mager als een plank en dusdanig gerimpeld dat het leek of ze, als ze zich bewoog, een onstuitbaar proces van mummificatie onderbrak. Voor mij was ze altijd al oud. Door haar make-up zag ze eruit als een karikatuur van een rijpere vrouw, met blauwe oogschaduw, een zwart lijntje rond de ogen, rode lippen en een foundation met perfecte craquelé in de kleur van een Monalisa aardappel. Ze rook naar verdorde bloemen die iemand in een la heeft vergeten en prevelde steevast een onverstaanbare woordenstroom voor zich uit, als een geheim gebed met een vleugje venijn. Dat venijn had te maken met hoe ze naar de wereld keek, vol spot en ironie. Veroordelend was ze niet, haar ernst mondde meestal uit in een schaterlach, alsof ze elke keer dat er iemand voor haar stond een gënant geheim bij hem of haar ontdekte.

Ze woonde alleen, aan het eind van onze straat, die bestond uit een rij huizenblokken van drie verdiepingen, opgetrokken uit rode baksteen, met betonnen buitentrappen. Dit architectonische landschap herhaalde zich in de hele wijk en werd zo nu en dan onderbroken door een verwaarloosd veldje vol gebroken glas, flarden aluminiumpapier, spuiten en onbruikbaar bouw materiaal. De gaten in de rijen woningen gaven, als we

het van bovenaf hadden kunnen zien, de bestrating het aanzien van een rottend gebit waar willekeurig enkele reusachtige tanden uit waren getrokken en alleen een ongeneeslijke ontsteking en een klonterige leegte restten. Behalve het park en de huizen zelf dienden die vuilnisbelten, die niemandslandjes, als plek om te spelen voor de kinderen uit de buurt en als plek om te sterven wanneer ze eenmaal oud genoeg waren om zelf aan de horse te gaan. Zo groeiden wij op – en dat gold voor meerdere generaties arbeiderskinderen – terwijl we onze eigen fantasiewereld bouwden op die landjes die evengoed ons doodsbed konden worden.

De gemeenschappelijke tuin reikte niet tot de hoek van de Pruik. Het enige wat zij vanuit haar benedenverdieping zag waren een paar vuilnisemmers, als ze al een keer het groene rolgordijn dat dag en nacht voor haar raam hing naar boven trok.

Onze gebouwen maakten deel uit van een groot bouwproject van Franco uit de jaren vijftig dat werd omgedoopt tot El Gran San Blas en eerder de Cerro de la Vaca, ofwel Koeienheuvel, had geheten, wat bij de fascistten waarschijnlijk een geur van zweet en koeienstront opriep. Door deurwaarders werd het ook wel de ‘wijk zonder moeders’ genoemd, omdat er vaak werd opgedaan door kinderen die niet naar school konden. Het was destijds niet in de hoofden van de beleidsmakers van het regime opgekomen dat de ruim dertigduizend gezinnen die zich daar zouden vestigen scholen nodig zouden hebben voor de kinderen. Pas na

jaren werd in die basisbehoeften voorzien, net als in stromend water en voedselmarkten, zaken die kwamen met de traagheid en onverschilligheid van de verantwoordelijke ambtenaren, voor wie dit duidelijk geen prioriteit was. Arbeiders werden door de franquisten nooit anders gezien dan als lastdieren die je gemakkelijk in de periferie kon stallen. Door die algehele verwaarlozing ontstond een sterk klassenbewustzijn in onze buurt, dat de regering van de Transitie naar de democratie in de jaren zeventig en begin jaren tachtig trachtte te temperen door er vrijwel gratis heroïne te verstrekken. Drugs bleken de ultieme oplossing om dissidenten middels een standrechtelijke executie uit de weg te ruimen voor een regime dat zo een manier had gevonden om zichzelf in stand te houden.

In de buurt werden vier dingen gezegd over de Pruik: dat ze zwarthandelaar was geweest in de grotten van de Cerro, dat ze een volleerd heks was, dat ze kaal was geworden als gevolg van die hekserij en dat je haar beter uit de weg kon gaan of haar uiterst beleefd moest behandelen, mocht je haar onverwachts tegenkomen in het trapportaal of in de rij bij de groenteboer. Het was lastig om niet naar die synthetische, kroezige en slordige pruik op haar hoofd te staren. Maar dat kon je beter laten, anders werd ze bloedlink. Ze ontleende er haar bijnaam aan en het laatste wat je wilde was haar provoceren.

Zelf kreeg ik elke keer als ik haar tegenkwam en haar geur inademde een kick, alsof je mottenballen opsnuift.

Ik had eigenlijk bang voor haar moeten zijn, maar ik zag iets aandoenlijks in haar. Het onregelmatige en bibberige lijntje om haar ogen, haar slordig gestifte lippen... ze deden me denken aan mijn stiekeme make-up-sessies in mijn oma's wc, die ik uitvoerde met de onbeholpenheid van een vijfjarig meisje dat niet veel aanleg heeft voor tekenen.

Toen ik mijn eerste stappen zette als travestiet, leek ik vooral op een dragqueen van 1 meter 20 die een oude, sjacherende heks imiteerde die naar een mortuarium rook.

Iedereen was bang voor haar. De mannen uit de buurt, nogal lompe kerels die in een fabriek werkten of in de bouw, bediening, straatverkoop en schroothandel, of als ritselaar op straat, sloegen hun ogen neer en zeiden haar braaf gedag als kinderen tegen de pastoor in de periode na de Burgeroorlog. Het was grappig om te zien hoe ze blootshoofds en in hemdsmouwen na hun dagelijkse slavenarbeid stoer op weg waren naar de kroeg, maar onmiddellijk ineenkrompen zodra deze vrouw die er toch zo breekbaar uitzag, op hun pad kwam.

Bijna niemand wist nog hoe ze heette en haar bijnaam werd, hoewel bij iedereen bekend, nooit in haar aanwezigheid uitgesproken; niet zozeer omdat deze gemeen en onaardig zou zijn, maar eerder uit angst voor haar reactie. Om haar aan te spreken hielden ze het liever op 'mevrouw'.

Op een dag gingen twee jonge vrouwen die in dezelfde straat woonden als de Pruik, in de wijk waren

opgegroeid en allebei in verwachting waren, buiten wandelen om de zwellingen te verminderen die hoorden bij een zwangerschap in wat een bijzonder hete zomer was. Voor een van de vrouwen, die al van kinds af aan zichtbaar last had van een slechte doorbloeding in haar benen, was het goed om te lopen, het hielp tegen de paarse verdikkingen rond haar enkels. Ze hadden er een gewoonte van gemaakt om elke namiddag, bij het vallen van de avond, te gaan wandelen. Ze wisselden zwangerschapstips uit, deelden hun angsten, dromen en de laatste roddels, waaraan nooit gebrek was in een wijk waar iedereen elkaar kende en verzot was op kletspraat.

De vrouw met de paarse benen droomde van een zoon die een beroemd stierenvechter zou worden en een buitenhuis voor haar zou kopen. 'Op de radio zeggen ze dat El Cordobés dat voor zijn moeder heeft gedaan,' zei ze vaak. De andere, die iets jonger was, wilde een heel knappe zoon baren, 'zo'n blonde met blauwe ogen.'

Ze waren amper vertrokken toen ze de Pruik zagen naderen vanaf het einde van de straat, en omdat ze nog ver weg was, haalden ze snel hun arsenaal aan roddel en achterklap tevoorschijn, waarbij ze samen gierden om het uiterlijk van het oude besje.

'Stop, ik doe het nog in mijn broek!' zei degene met de dikke enkels tegen de jongste, die het geen moeite kostte schandelijke verzinsels op te dissen. Ze waren nog jong, begin twintig, en gaven een staaltje weg van

de wreedheid waartoe de jeugd in staat is. Berouw en beheersing komen pas met je eigen verval, net als egoïsme, wanneer je in de tweede helft van je leven belandt en beseft dat je zelf ook niet zult ontkomen aan bijna alles wat lelijk is.

Ruim voordat ze haar zouden passeren, wisten ze hun lachen te bedwingen en hun vreselijke opmerkingen in te slikken. Toen ze bijna ter hoogte van de vrouw waren, begonnen ze beleefd en onderdanig te glimlachen, zoals dat hoort tegen een buurvrouw op leeftijd. Verder kwamen ze niet. Pontificaal ging de Pruik voor hen staan, zodat het leek of ze met dat lichaampje als een dode struik de hele straat in beslag nam. De vrouwen probeerden nog goedemiddag te zeggen, maar de woorden bleven in hun keel steken. Waarschijnlijk legden ze hun hand onbewust op hun buik. Ze voelden dat er van de afwisselend aanwezige en afwezige blik van de bejaarde vrouw een kracht uitging die alles op zijn weg zou vernietigen, of het nu planten, pleziertjes of placenta's waren. Langzaam hief de Pruik haar linkerhand en bracht hem naar haar tandeloze mond. Ze begon gretig aan haar duim te zuigen, roerde hem smakkend en sabbelend in haar mond, zonder haar blik van de vrouwen af te wenden, voor wie dit alles een eeuwigheid leek te duren; een kloppende angst diende zich aan, met een lage frequentie, maar daarom niet minder verlamkend, een overweldigend gevoel van onmacht en ongemak. Toen de duim goed nat was van het speeksel bewoog de Pruik hem kalm van haar mond naar de wang van

een van de jonge vrouwen. Naar degene die het verst was gegaan met haar spotternijen. Die droomde dat ze een heel knap zoontje zou krijgen. Zo'n blonde met blauwe ogen.

De jonge vrouw kon de duim niet ontwijken en had ook geen tijd om anders te reageren. De oude vrouw trok met het speeksel een rechte lijn vanaf het jukbeen van het jonge gezicht, opgezet door de zwangerschap, tot net boven haar kin, en met die schorre reptielenstem zei ze luid en duidelijk: 'AAP.'

Het kind, Damián, heb ik nauwelijks gekend. Zijn moeder en hij kwamen de deur niet uit en als ze dat al deden, had ze hem volledig bedekt en de kap van de kindervagen dichtgeklapt. In de buurt werd gezegd dat hij niet kon lopen en een huidziekte had waardoor zonlicht dodelijk voor hem was. Praten kon hij evenmin. Op zesjarige leeftijd stierf hij aan een infarct, terwijl hij thuis op de bank naar de televisie keek. Toen ze zijn lichaam kwamen halen, legde de moeder een witte doek over het harige gezichtje van haar zoon, zodat ze hem met rust zouden laten op weg naar het mortuarium.

Mijn moeder kwam in de loop van de tijd over haar slechte bloedsomloop heen en baarde in plaats van een stierenvechter een trans dochter, die overigens nooit een buitenhuis voor haar heeft gekocht.